

УДК 339.9

Побоченко Л.М.
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри МЕН і бізнесу
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

Троян В.В.
студент
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА СВІТОВОГО РИНКУ ПРОДОВОЛЬСТВА

STRUCTURE AND DYNAMICS OF THE WORLD MARKET OF FOOD

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сучасний стан розвитку світового продовольчого ринку. Проаналізовано світове виробництво, споживання, запаси і торгівля зерновими. Розглянуто основних експортерів продовольства (пшениці, цукру, сої, кукурудзи, соняшникової олії) у світі в умовах сьогодення. Охарактеризовано основних імпортерів та виробників сільськогосподарської продукції у світі. Оцінено місце України на світовому ринку продовольчих товарів.

Ключові слова: світовий ринок продовольства, експортери, сільськогосподарська продукція, Організація з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО), виробники, світова торгівля.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано современное состояние развития мирового продовольственного рынка. Проанализированы мировое производство, потребление, запасы и торговля зерновыми. Рассмотрены основные экспортеры продовольствия (пшеницы, сахара, сои, кукурузы, подсолнечного масла) в мире в сегодняшних условиях. Охарактеризованы основные импортеры и производители сельскохозяйственной продукции в мире. Оценено место Украины на мировом рынке продовольственных товаров.

Ключевые слова: мировой рынок продовольствия, экспортеры, сельскохозяйственная продукция, Организация по вопросам продовольствия и сельского хозяйства ООН (ФАО), производители, мировая торговля.

ANNOTATION

The article examines the present state of development of the world food market. The world production, consumption, stocks and grain trade are analyzed. The main exporters of food (wheat, sugar, soy, corn, sunflower oil) in the world in today's conditions are considered. Also, the main importers of agricultural products in the world are described. Estimated place of Ukraine in the world market of food products.

Keywords: World Food Market, Exporters, Agricultural Products, Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), manufacturers, world trade.

Постановка проблеми. Забезпечення населення продовольством завжди вважалося пріоритетним завданням розвитку будь-якої держави. Всесвітні процеси інтеграції та глобалізації засвідчують, що будь-який ринок, у тому числі продовольчий, характеризується нестабільністю та непередбачуваністю умов зростання і розвитку продовольчого комплексу, функціонування якого залежить від багатьох чинників зовнішнього середовища. Саме тому надзвичайно актуальним є дослідження світового ринку продовольства в умовах глобальних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам функціонування та розвитку продовольчих ринків присвячено праці багатьох відомих учених-економістів, зокрема: В.Я. Амбросова, О.В. Березіна, В.С. Бондаря, П.П. Борщевського, О.М. Варченко, А.Ф. Гончара, В.Г. Кухти, Д. Крисанова, А.С. Лисецького, Т.Л. Мостенської, П.М. Музики, М.Г. Орбчука, В. Осадчука, Б.Я. Панасюка, Б.Й. Пасхавера, Л.В. Погребняка, Б.В. Погріщука, П.Т. Саблука, Д.М. Стеценка, В.І. Топіхи, А.В. Фурси, Л.Г. Чернюк тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на суттєвий внесок, зроблений як українськими, так і зарубіжними вченими, у розвиток теоретико-методологічних та прикладних аспектів функціонування та розвитку світового ринку продовольства, багато аспектів функціонування та розвитку даного ринку як в окремих країнах, так і у світі потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні сучасного стану та тенденцій розвитку світового ринку продовольства, особливостей його структури та динаміки в умовах глобальних трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетним завданням розвитку будь-якої держави завжди вважалося забезпечення населення продовольством, а країни, що успішно вирішили продовольчу проблему, й дотепер очолюють рейтинг найрозвиненіших країн світу. Продовольство є найважливішим елементом системи життєзабезпечення людини і населення країни у цілому. Дефіцит його сприймається як нещастя, що вимагає оперативного втручання держави та її швидкого реагування [1, с. 162].

Основні позиції на світовому ринку продовольства займають зернові і продукти їх переробки, олієнасінні, рослинні олії, жири, шроти, овочі і фрукти, м'ясо і м'ясопродукти, молочні продукти, кава, какао, чай, цукор, риба та морепродукти.

За останніми прогнозними даними ФАО, позиція зернових у світі в 2017/2018 маркетинговому році (МР) становитиме близько 3 331 млн. т, досягнувши нового рекордного рівня. Споживання зернових у світі 2017/2018 МР також збільшиться на 1,2% порівняно з попереднім

періодом, при цьому запаси зернових продовжать збільшуватися п'ятий сезон поспіль і становитимуть майже 726 млн. т, досягнувши нового рекордного рівня. Таким чином, показник співвідношення запасів зернових до їх споживання, за прогнозами, досягне найвищого показника з сезону 2001–2002 рр. Обсяг виробництва зернових у світі в 2017/2018 МР році становитиме 2 627 млн. т, що на 16,8 млн. т (0,6%) більше порівняно з минулим роком [2] (табл. 1).

До основних виробників зернових у світі в 2016/2017 МР належать КНР, США, ЄС, Індія, Бразилія, Росія, Аргентина, на восьмому місці Україна, а також Канада та Австралія [2] (рис. 1).

Міністерство сільського господарства США (USDA) прогнозує врожай зерна в Україні в 2017/2018 МР на рівні 61,8 млн. т, а експорт – 38,3 млн. т [3].

У структурі міжнародного торговельного обміну зерновими провідне місце належить пшениці, а серед кормового зерна – кукурудзі (60%), ячменю (18%) та сорго (10%). Частка експорту рису в загальному обсязі торгівлі зерном становить лише 6%. Головними постачальниками цієї цінної зернової культури виступають США та Таїланд [4].

Основна зернова культура – пшениця. За площею посівів вона займає перше місце серед усіх сільськогосподарських культур. Пшениця вирощується у 70 країнах світу, але основне зби-

рання зосереджене в декількох державах (світове виробництво 2016/17 МР – 761,3 млн. т) [2].

У 2016/2017 МР найбільшими експортерами, що визначають стан світового ринку пшениці, є США із часткою 15,6%, Росія (15,3%), ЄС (15%), Австралія (13,3%), Канада (11,1%) та на шостому місці Україна із часткою 9,9%, а також Аргентина, Казахстан, Туреччина та Мексика [2] (рис. 2).

За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, експорт зернових за підсумками 2016/2017 МР становив 44,4 млн. т за врожаю зернових в Україні близько 66,06 млн. т. Зокрема, експорт пшениці – 17,5 млн. т (на 592 тис. т більше попереднього МР), кукурудзи – 20,7 млн. т (на 3,3 млн. т більше), ячменю – 5,4 млн. т (на 941 тис. т більше) [5].

За даними Міністерства сільського господарства США (USDA), прогноз урожаю пшениці в 2017/2018 МР становить 25 млн. т, а експорту – 14,5 млн. т цієї культури [3].

Щодо експорту ячменю, то основними постачальниками на світову арену цієї культури в 2016/2017 МР є Австралія із часткою 32,3%, а другу сходинку поділяють Україна та ЄС із частками 19% кожна, також входять Росія, Аргентина, Канада, Казахстан та Уругвай [2] (рис. 3).

Кукурудза, навпаки, становить важливу статтю у кормовому балансі багатьох країн, хоча і відіграє певну роль у харчуванні насе-

Таблиця 1
Світове виробництво, споживання, запаси і торгівля зерновими в 2013–2018 МР, млн.т

Показник	Маркетинговий рік				
	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17 оцінка	2017/18 прогноз
Світовий ринок зернових					
Виробництво	2522,8	2560,9	2527	2610	2627,7
Пропозиція	3055,2	3157,1	3173,3	3277	3330,8
Споживання	2425,3	2503	2528,9	2568,5	2599,6
Світова торгівля	362,2	375,3	364,5	404,1	403,6
Кінцеві запаси	598,2	646,3	643,4	704	725,8
Світовий ринок пшениці					
Виробництво	715,6	733,3	734,5	761,3	754,8
Пропозиція	8892,7	921,5	937,5	984,2	999,2
Споживання	695	715,3	728	733,7	739,9
Світова торгівля	156,9	155,8	149,5	177,1	175
Кінцеві запаси	188,2	203	206,9	244,4	257
Світовий ринок фуражних зернових культур					
Виробництво	1312,3	1333,4	1301,1	1347,5	1371,1
Пропозиція	1508,3	1569,8	1572,6	1624,3	1661,7
Споживання	1247,4	1294,7	1301,6	1336,9	1356,7
Світова торгівля	158,7	175,7	170	181,1	182,4
Кінцеві запаси	238,9	271,5	270,8	290,6	298,6
Світовий ринок рису					
Виробництво	496,6	494,2	491,4	501,1	500,8
Пропозиція	673,4	665,7	663,1	668,5	669,9
Споживання	491,2	493	499,3	497,9	503
Світова торгівля	42,4	43,9	45	45,9	46,2
Кінцеві запаси	181,1	171,8	165,6	169,1	170,2

Джерело: складено за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО)

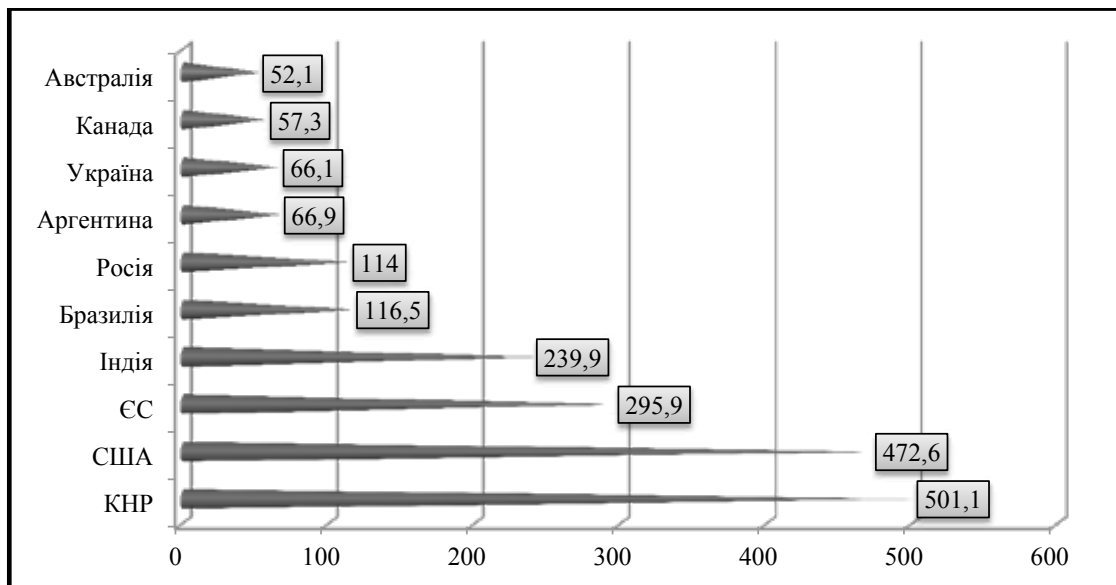

Рис. 1. Топ-10 виробників зернових у світі в 2016–2017 МР, млн. т

Джерело: складено за даними ООН (ФАО)

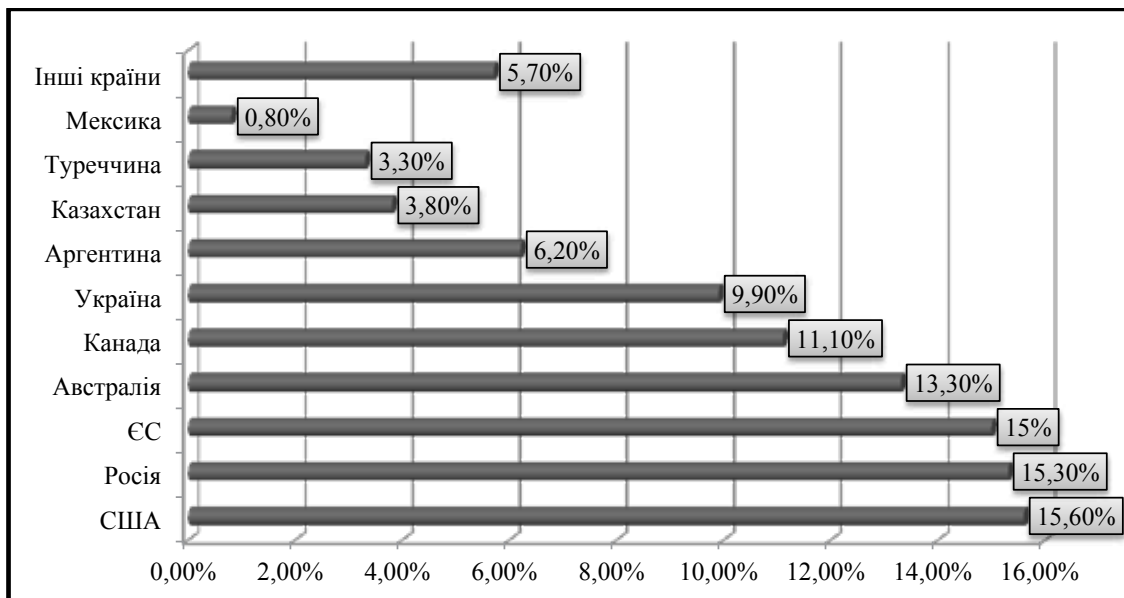

Рис. 2. Країни – експортери пшениці у світі в 2016/2017 МР, %

Джерело: складено за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО)

лення. Близько 40% світової продукції кукурудзи припадає на Північну Америку [5].

США – лідер в експорті кукурудзи в 2016/2017 МР із часткою 38%. Останніми роками найбагатша країна світу відчуває потужний натиск у цьому відношенні з боку країн Латинської Америки та України. Так, частка Аргентини становить 18,3% від світового експорту, України – 14,9% та Бразилії – 14,5%, інші країни світу – всього 14,3% [3] (рис. 4).

У 2016–2017 МР українські аграрії виробили 28 млн. т кукурудзи, що на 7% більше за показник 2015/2016 МР. Така продуктивність вивела Україну на шосте місце в обсязі виробництва цієї культури у світі [5].

У 2016/2017 МР Україна експортувала 21,5 млн. т кукурудзи – це третій показник у світі. Такий обсяг продажів приносить дохід Україні в 3 207,1 млн. дол. США, а найбільшими покупцями є Єгипет (522,8 млн. дол. США), Іспанія (377 млн. дол. США) та Нідерланди (375,1 млн. дол. США). Також українська кукурудза цього року стала дуже популярною в Китаї – головній країні – імпортері американської сільгосппродукції. У цьому сезоні Україна стала першою в експорті кукурудзи до Північної Америки [6, с. 136].

Олійні культури виробляють у багатьох країнах, проте соняшник – здебільшого на Євразійському континенті. У структурі виробництва

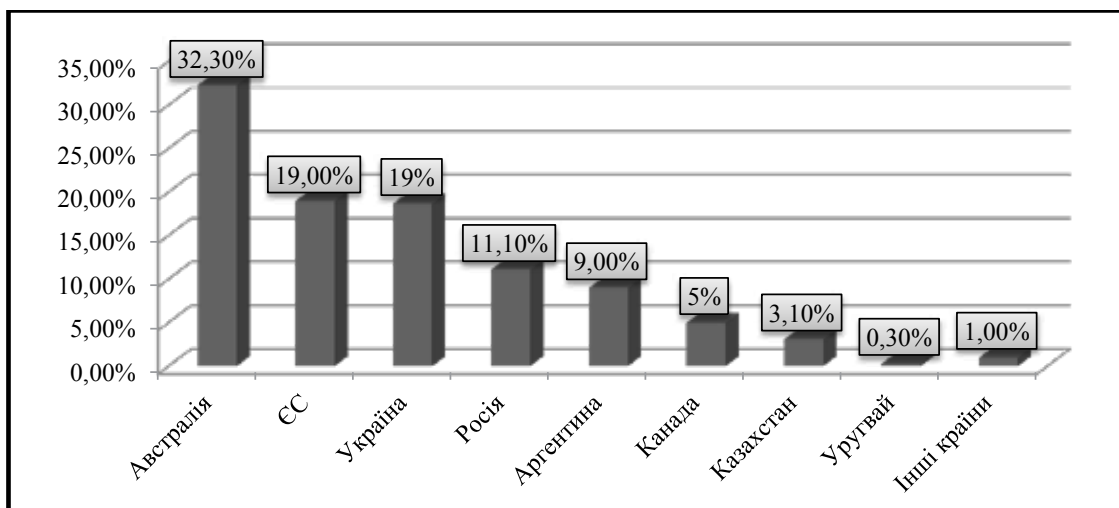

Рис. 3. Країни – експортери ячменю у світі в 2016/2017 МР %

Джерело: складено за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО)

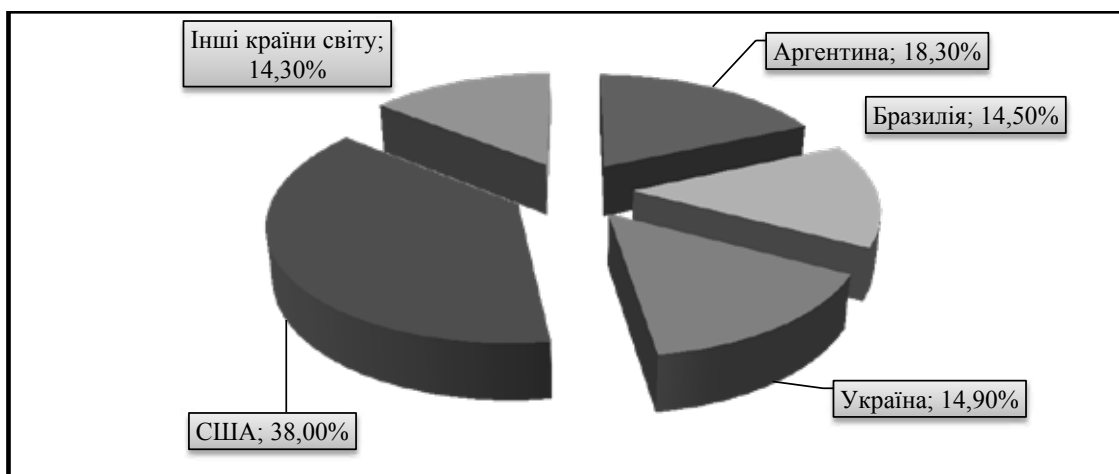

Рис. 4. Країни – експортери кукурудзи у світі в 2016/2017 МР %

Джерело: побудовано за даними Міністерства сільського господарства США

олійних культур домінують соєві боби. Вони займають більше половини світового виробництва олійної сировини, тоді як ріпак – 12%, насіння бавовни, соняшник – по 8%. В структурі світового виробництва олійних культур частка сої оцінюється на рівні 58%, саме ця культура є основним ціноформуючим товаром на світовому ринку [7, с. 29].

З кожним роком спостерігається збільшення площ під посівами сої у світі. Так, у 2016/17 МР загальна світова площа цієї культури зросла на 5,3% і становить 126,9 млн. га. Нині світове виробництво сої становить 351,8 млн. т, незмінно глобальними лідерами є США (33% від світового виробництва), Бразилія (32%), Аргентина (17%), які в 2016/17 МР зібрали рекордні 286 млн. т сої, що становить 82% світового виробництва. Також до провідних виробників відносять Китай (4%, або 12,9 млн. т), Індію (3%, або 11,5 млн. т) та Парагвай (3%, або 10,3 млн. т), а також Канаду із часткою 2% [3] (рис. 5).

Україна не відстає від світових тенденцій, виробництво сої збільшилося до 4,3 млн. т у 2016/2017 МР. Такі результати дали їй змогу стати найбільшим виробником цієї культури в Європі та зайняти восьме місце у світі [5].

Завдяки несподівано гарному врожаю глобальне виробництво олійних культур у 2016/17 МР досягло нових висот, а саме 581,6 млн. т. Велика частина приросту припадає на соєві боби: сприятливі погодні умови призвели до збільшення врожаю в усіх країнах – основних виробниках сої. Світове виробництво ріпаку, навпаки, буде знижуватися через зменшення площ і несприятливі погодні умови. Виробництво пальмової олії повернулося на колишній рівень у зв'язку з відновленням пальмових плантацій у Південно-Східній Азії після посухи в 2015/2016 МР [2].

Прогнозна оцінка на сезон 2017/2018 показує, що глобальне виробництво олійних культур може виявитися не гірше рекордних значень

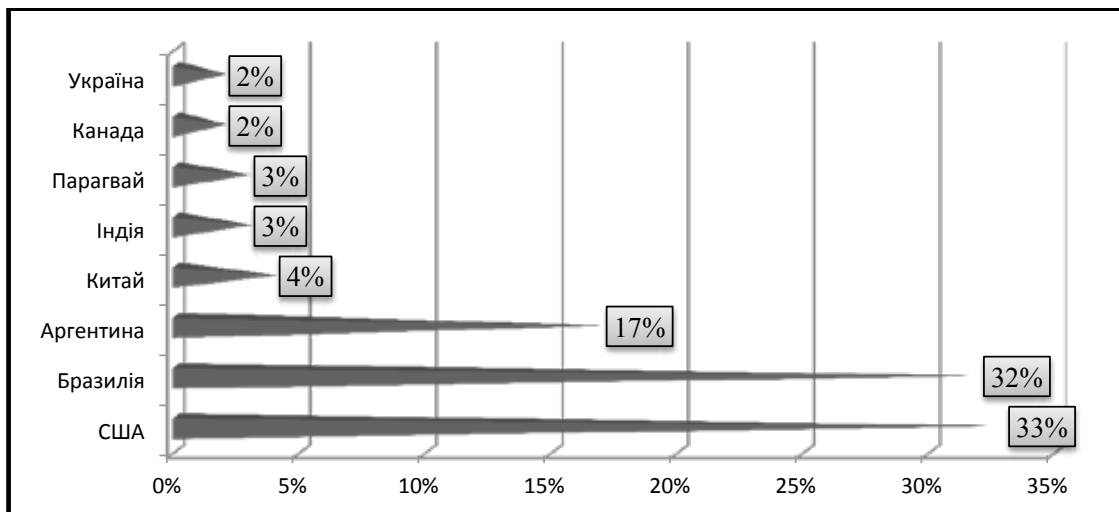

Рис. 5. Країни – лідери з вирощування сої у світі в 2016/2017 МР, т

Джерело: побудовано за даними Міністерства сільського господарства США

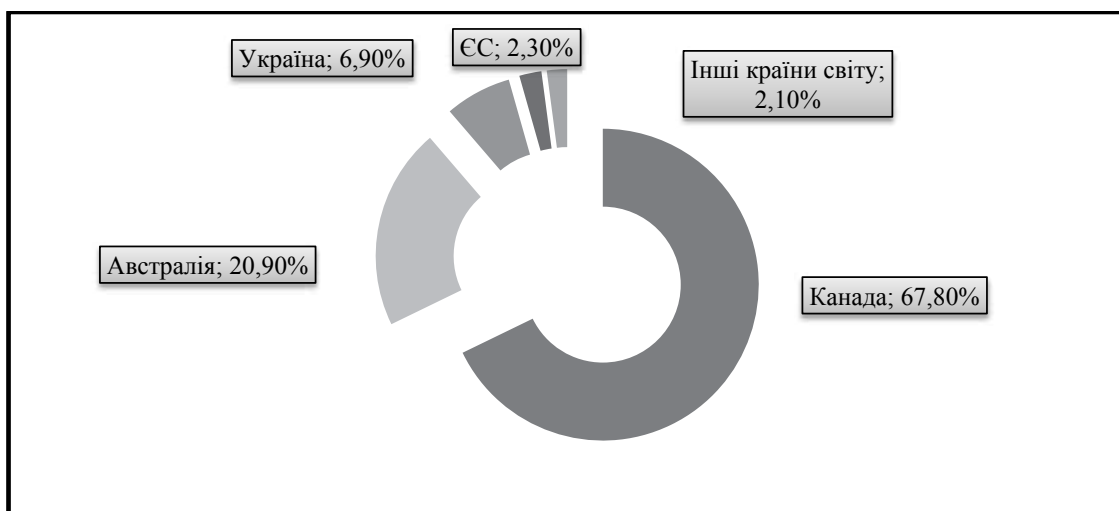

Рис. 6. Країни – експортери ріпаку в світі у 2016/2017 МР, %

Джерело: побудовано за даними Міністерства сільського господарства США

нинішнього сезону. У 2016/2017 МР світовий експорт ріпаку становив 14,2 млн. т. На першому місці – Канада (62%), на другому – Австралія (17%), Україна посіла третє місце (14%). Інші країни світу – 7%, тобто Україна експортувала в два рази більше, ніж усі інші країни разом узяті. У 2016/2017 МР в Україні зібрали 2,2 млн. т ріпаку [3] (рис. 6).

Зростання чисельності населення у світі забезпечує стабільний попит на олійні культури, зокрема соняшник, оскільки в країнах із низьким рівнем доходів населення олія соняшникова використовується як дешевий висококалорійний продукт у харчуванні людей, а шрот – як цінна добавка до раціонів годівлі тварин. Наявний попит і надалі стимулюватиме виробництво цих видів продукції [8, с. 147].

Україна займає третину світового ринку виробництва соняшника – по виробництву перше місце в світі. У 2016/2017 МР україн-

ські аграрії зібрали 13,8 млн. т соняшника, суттєво випередивши найближчих конкурентів: Росію (10,9 млн. т), ЄС (8,6 млн. т), Аргентину (3,4 млн. т) та Китай (2,8 млн. т). Оскільки більша частина соняшника споживається внутрішнім ринком, його експорт становив усього 200 тис. т, забезпечивши нам 10,7% світового ринку та п'яте місце. Дохід від продажу становив 72 млн. дол. США, а головними покупцями були Туреччина, Франція, Португалія, Іспанія [2] (рис. 7).

Українські підприємства в 2016/2017 МР (маркетинговий рік, вересень 2016 р. – серпень 2017 р.) виробили рекордні 6,27 млн. т соняшникової олії завдяки максимальному врожаю соняшнику за всі роки незалежності – 13,8 млн. т. Україна експортувала 5,84 млн. т соняшникової олії, що на 30,4% перевищує показник попереднього маркетингового року. Загалом українську соняшникову олію закупували

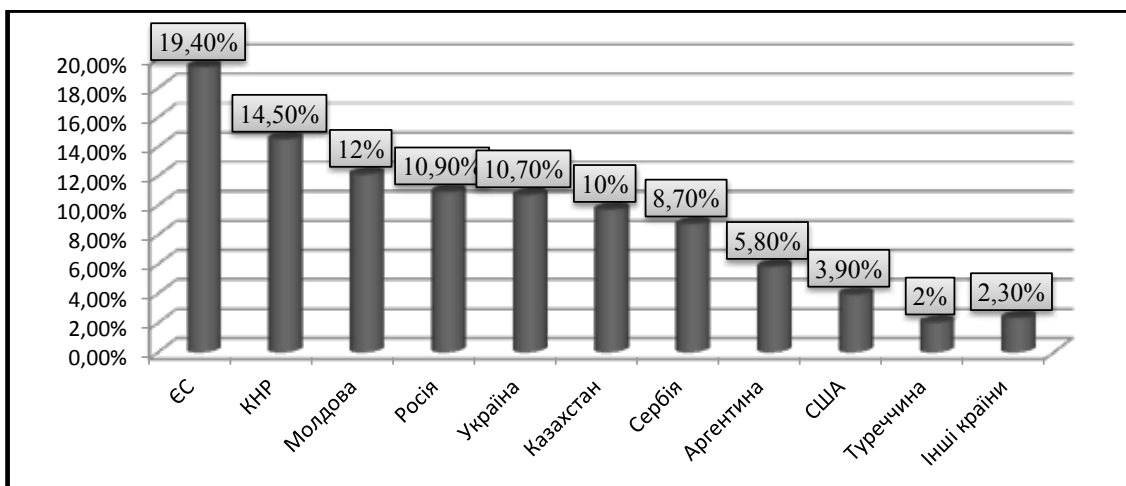

Рис. 7. Країни – експортери соняшнику в світі у 2016/2017 МР, %

Джерело: побудовано за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО)

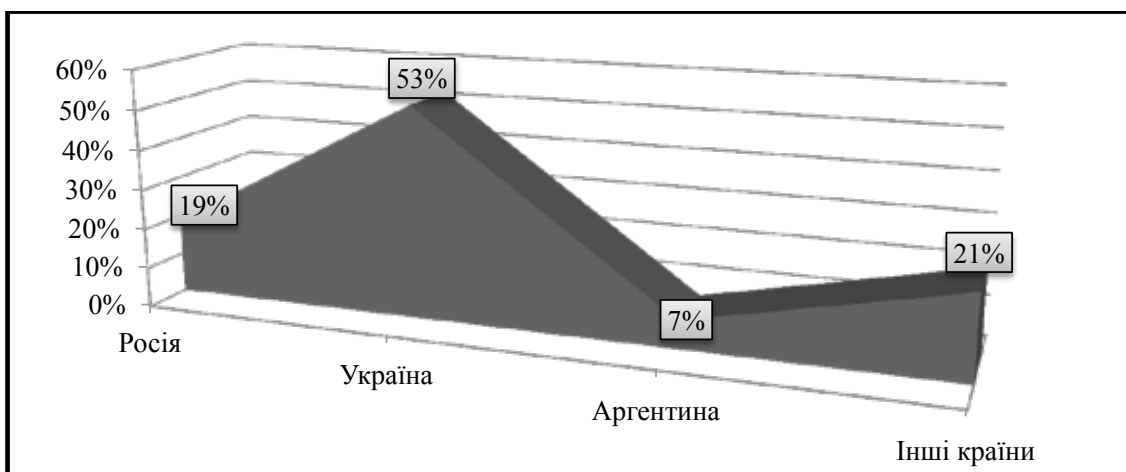

Рис. 8. Країни – експортери соняшничкої олії у світі в 2016/2017 МР, %

Джерело: побудовано за даними звіту Міністерства сільського господарства США

124 країни світу. Основними покупцями української соняшничкової олії стали країни Азії (54%), Африки (21%), Європи (15%), а також СНД, Америка, Австралія та Океанія (10%) [5].

За підсумками 2016/2017 МР Україна в черговий раз стала світовим лідером з експорту соняшничкової олії, її частка – 53%, Росії – 19%, Аргентини – 7% [3] (рис. 8).

Міністерство сільського господарства США (USDA) оцінює експорт соняшничкової олії з України в 2017/2018 маркетинговому році (вересень 2017 – серпень 2018 р.) на рівні 5 млн. т. При цьому виробництво соняшничкової олії в Україні може становити 5,63 млн. т. На експорті олії Україна заробила 4,2 млрд. дол. США. Найбільші покупці: Індія (1,4 млрд. дол. США), Китай (445 млн.), Іспанія (338 млн.), Нідерланди (290 млн.), Італія (234 млн.) [3].

Високий попит на соняшник на внутрішньому та світовому ринках забезпечує йому високу популярність серед аграріїв: площі під соняшником збільшилися до 6,1 млн. га

попри порушення сівозмін, збільшення кількості шкідників та непередбачуваність погоди. Завдяки високій ліквідності соняшника ці проблеми змушують фермерів не відмовлятися від культури, а навпаки, шукати нові методи господарювання. Свідчить про це й динаміка врожайності: за останні 10 років вона збільшилася з 14,3 ц/га до 22,4 ц/га [9, с. 78].

Найважливіша зернова культура екваторіального, тропічного, а також (разом із пшеницею і кукурудзою) субтропічного поясів – рис. Незважаючи на значно менші посівні площі, за валовим збором рис майже не поступається пшениці (світове виробництво в 2016/2017 МР – понад 499,3 млн. т, світова торгівля – 43,6 млн. т). Рис вирощують переважно в Азії і Латинській Америці. Лідерами є Китай, Індія, Індонезія, Бангладеш, В'єтнам, Таїланд, Філіппіни, Бразилія [2].

Варто зазначити, що 90% сільськогосподарських земель країн Азії використовується для вирощення рису і саме там вживають 90% усього світового рису. Згідно з висновками Між-

народного інституту досліджень рису (IRRI), половина населення нашої планети залежить від цієї крупи.

Хоча 2017/2018 МР для країн Північної півкулі тільки починається, поточні прогнози показують, що світове виробництво рису перевищить рекордні цифри 2016 р. на незначні 0,7% і досягне 502,6 млн. т. Світова торгівля рисом також виросте на 1,3%, до 44,2 млн. т. Завдяки сильній підтримці рисівництва на державному рівні очікується розширення виробництва в Азії і Західній Африці. Разом із відновленням виробництва в Південній Америці та Австралії воно з надлишком компенсує пов'язане з ціновим фактором прогнозоване скорочення виробництва в США, Єгипті та країнах ЄС, а також зумовлене неогодою скорочення врожаю у Східній і Південній Африці. Серед експортерів Індія 2017/2018 МР намагатиметься зберегти позицію провідного світового постачальника рису, незважаючи на збільшення поставок із Таїланду і В'єтнаму.

У 2017/2018 МР світове виробництво рису буде йти в ногу зі споживанням (виробництво – 502,6 млн. т, споживання – 505,7 млн. т). Даний фактор буде сприяти збереженню запасів рису на незмінному рівні. Відносна стабільність ситуації зумовлена запасами в країнах – імпортерах рису, передусім у материковому Китаї. З іншого боку, основні експортери рису очікують подальшого скорочення запасів, пов'язаного зі спробами зменшення державних резервів у Таїланді [2].

Світові ціни на рис стійко ростуть через підвищення курсів валют Індії та Таїланду і поживлення попиту з боку імпортерів. До основних експортерів рису відносять В'єтнам, Індію, Пакистан, США і Таїланд.

Виробництво рису в 2016/2017 МР у світі становило близько 500 млн. т. Більшу частину виростили три найбільші виробники рису: Китай (145 млн. т), Індія (106 млн. т) та Індонезія (41 млн. т) [2] (рис. 9).

Нині цукор виробляється у більш як 120 країнах світу. Світових виробників цукру розподіляють на три основні регіональні частини, а саме: Північна півкуля – це країни – виробники бурякового цукру (Європа, Північна Америка, Центральна Азія); Південна півкуля – країни – виробники тростинного цукру (Південна Америка, Південна Африка, Океанія); Екваторіальний регіон – країни – виробники тростинного та бурякового цукру (Центральна Америка, Азія, Африка). Загальний обсяг світового виробництва цукру такий: 80% із цукрової тростини та 20% із цукрових буряків [10, с. 293].

Найбільшими світовими виробниками тростинного цукру є: в Азії: Індія, Китай, Таїланд, Пакистан, за ними – Індонезія й Філіппіни; у Північній і Центральній Америці: США, Мексика, Куба, Гватемала; у Південній Америці домінує Бразилія; в Африці – ПАР та Єгипет, Судан, Маврикій, Кенія, Зімбабве; в Океанії переважають частину цукру виробляє Австралія.

Найбільшим виробником цукру є Бразилія, питома вага якої у структурі виробництва – 21,6%. Значну частку має також Індія (15,2%). Бразилія та Індія належать до країн – виробників тростинного цукру й їх взаємодія є вирішальною з погляду пропозиції на ринку. Європейський Союз є найбільшим світовим виробником цукру із цукрових буряків і становить 9,4% від загального світового виробництва. В країнах ЄС виробляється приблизно половина всього світового обсягу цукру із цукрових буряків. Серед них основними виробниками бурякового цукру є Німеччина і Франція. У відносно великих обсягах цукор виробляють також в Італії, Великобританії, Нідерландах, Іспанії та Польщі [2].

Топ-10 країн – виробників цукру за результатами 2016/2017 МР сукупно забезпечують 75,6% загального обсягу виробництва. Так, основними виробниками цукру у цьому сезоні є Бразилія (39,7 млн. т), Індія (25,8 млн. т), ЄС (18,6 млн. т), Таїланд (11,2 млн. т), КНР (10,5 млн. т), США

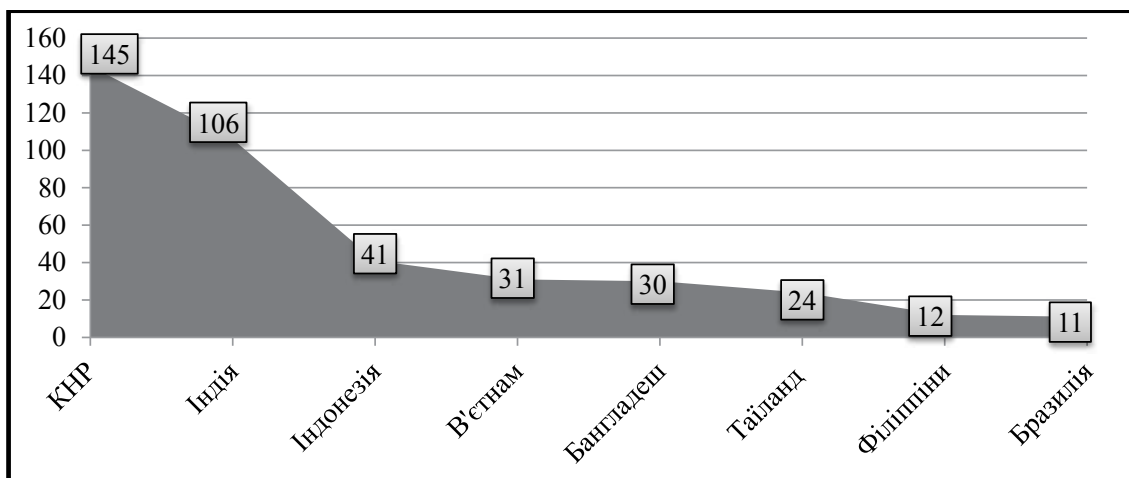

Рис. 9. Країни – виробники рису в світі у 2016/2017 МР, млн. т

Джерело: побудовано за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО)

(7,9 млн. т), Мексика (6,6 млн. т), Пакистан (6 млн. т), Росія (5,8 млн. т), Австралія (4,8 млн. т), Гватемала (2,9 млн. т), Україна (2 млн. т) та Аргентина (1,9 млн. т).

Сьогодні 70% цукру в світі споживається у країнах виробництва, тому до експортерів із даних виробників можна віднести лише Бразилію (28,7 млн. т), Таїланд (8,4 млн. т), Австралію (3,7 млн. т), ЄС (2,2 млн. т), Гватемалу (2,1 млн. т), Мексику (2,1 млн. т), Україну (0,77 млн. т), а також Аргентину (150 тис. т). КНР, США, Пакистан та Росія є ще й імпортерами цукру (високе внутрішнє споживання) [11] (рис. 10).

За даними ФАО, світове виробництво цукру протягом 2017/2018 МР збільшиться на 9 млн. т, до рекордних 180 млн. завдяки нарощуванню обсягів виробництва в Бразилії, Китаї, ЄС, Індії та Таїланді. Незважаючи на рекордне виробництво, світові запаси цукру впадуть на 2%, до 38 млн. т. Більш низькі запаси в Китаї та Мексиці компенсують більш високі запаси в Пакистані. Цей спад, а також рекордний експорт підтримають відносно рівне споживання цукру на рівні 172 млн. т [2].

За 2016/2017 МР українські виробники експортували рекордну кількість цукру – 767,3 тис. т на суму 377,8 млн. дол. США й увійшли до топ-10 світового рейтингу експортерів цукру. Крім того, за цей рік відбулася суттєва переорієнтація ринків збуту: український цукор купували навіть ті країни, які завжди споживали тростинний. Найбільші поставки здійснювалися до Шрі-Ланки (112,2 тис. т), Грузії (47,9 тис. т) та Туреччини (42,5 тис. т). Значні поставки здійснювалися й до африканських країн: Лівія імпортувала цукру на 21,4 млн. дол.

США, Кот-д’Івуар – 16,2 млн. дол. США, Єгипет – 15,1 млн. дол. США [5].

Експерти прогнозують, що в 2017/2018 МР українські цукровари вироблять близько 2 млн. т цукру, з яких 500 тис. т піде на експорт [3].

Далі проаналізуємо тваринництво, яке розвивається в тісному зв’язку з рослинництвом. У складі тваринництва виділяють: скотарство (розведення великої та малої рогатої худоби), свинарство, вівчарство, птахівництво, конярство, оленярство, верблюдарство тощо.

Після стагнації в 2016/2017 МР світове виробництво м’яса в 2017/2018 МР відновиться, збільшившись на 1,1%, до 324,8 млн. т. Виробництво яловичини, свинини і птиці незначно зросте. Більш помітним буде виробництво баранини. Більша частина виробництва м’яса припаде на США, Бразилію, Росію, Мексику, Індію, Аргентину, Туреччину і Таїланд.

Після дворічного скорочення, зумовленого процесами реструктуризації та консолідації в галузі, виробництво м’яса в Китаї, найбільшому світовому виробнику, збережеться приблизно на рівні 2016/2017 МР, при цьому збільшення виробництва баранини, свинини й яловичини компенсує зниження поставок м’яса птиці через поширення високопатогенного пташиного грипу [2].

Обсяги глобальної торгівлі м’ясом у 2017/2018 МР досягнуть 31,5 млн. т, що на 1,2% вище за показники минулого року. Однак це зростання не порівняє з 4,4%-м зростанням, яке спостерігалось в 2016/2017 МР. Найсильніше збільшаться обсяги світової торгівлі яловичиною, трохи менше – м’ясом птиці, а ось обсяги поставок свинини і баранини можуть скоротитися.

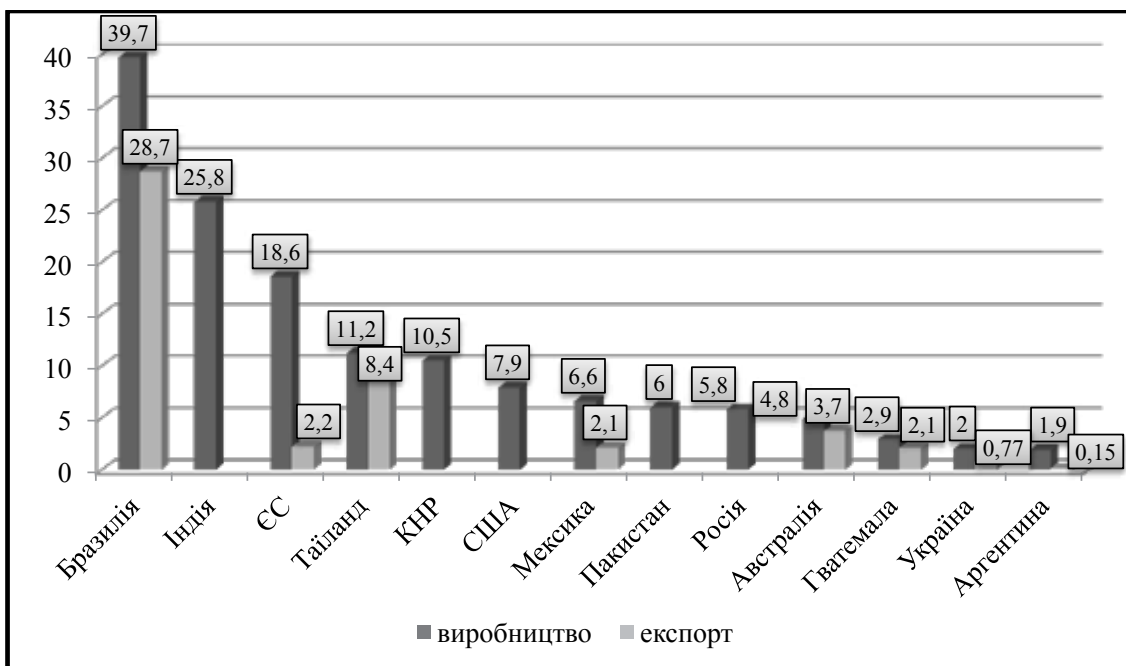

Рис. 10. Країни – експортери/виробники цукру в світі у 2016/2017 МР, млн. т
Джерело: побудовано за даними Департаменту сільського господарства США

Серед імпортерів закупівлі збільшать Японія, Ангола, Куба, Мексика, Республіка Корея, Ірак, Чилі, ОАЕ і В'єтнам. Водночас Китай, ЄС, Єгипет, Саудівська Аравія, Південна Африка і Канада можуть скоротити закупівлі, у деяких випадках через збільшення внутрішнього виробництва, в інших – через скорочення внутрішнього попиту і порівняно високі світові ціни.

Збільшення експорту м'яса в 2017/2018 МР очікується з боку США, Таїланду, Індії, Аргентини, України та Бразилії, зниження – з боку ЄС, Австралії, Нової Зеландії, Парагваю і Чилі. Поширення пташиного грипу може мати серйозний вплив на напрям і динаміку виробництва і торгівлі м'ясом птиці в різних регіонах.

Світові ціни на всі види м'яса помітно виросли в першій половині 2017 р. і стабілізувалися в останні місяці, через що збільшилася конкуренція і знизився попит із боку імпортерів. Ціни на баранину виросли на 39%, на яловичину, свинину і м'ясо птиці – на 7%. Індекс цін ФАО на м'ясо в 2017 р. збільшився на 9%, або на 14 пунктів [2].

Сьогодні світовий молочний ринок можна охарактеризувати як глобально пов'язаний, складний та швидко змінний. Аналіз світового ринку молока свідчить про загальні тенденції його зростання за незначного скорочення виробництва молока в Європі і прискореного його зростання в країнах Південно-Східної Азії за домінування питомої ваги молока корів (84%). Індія є найбільшим у світі виробником молока із 16% глобального виробництва, за нею слідує США, Франція, Індія, Німеччина. Найвищі надоби – в Ізраїлі, США, Нідерландах.

Світове поголів'я молочних корів та буйволів становить 370,7 млн. У світі налічується 119,6 млн. молочних ферм. 3,1 корови припадає у середньому на одну середньостатистичну ферму у світі. 62% виробленого коров'ячого та буйволячого молока надходить на молокопереробні заводи [11].

Найбільшими виробниками молока є ЄС, Індія та США, які втріох виробляють половину молока у світі. Китай виробляє лише 5% і ділить із Пакистаном 4-е і 5-е місця. Україна знаходиться в другій десятці країн-виробників з обсягом 10,6 млн. т і часткою 1,3% у світовому виробництві.

Світове виробництво молока в 2017/2018 МР досягне 833,5 млн. т, що на 1,4% більше, ніж у 2016/2017 МР. Велика частина очікуваного приросту припадає на Азію й Америку. В Європі й Африці галузь стагне, а в Океанії можливо навіть зниження виробництва [2].

Світова торгівля молочними продуктами в 2017/2018 МР виросте на 1,3%, до 71,6 млн. т (у молочному еквіваленті). Нинішній рік стане другим поспіль роком помірного зростання. Збільшення експортних поставок очікується з боку Північної Америки й Європи. Незважаючи на уповільнення темпів

зростання виробництва молока, максимальне збільшення експорту очікується з боку ЄС переважно завдяки сирам і сухому знежиреному молоку (СЗМ). Ці ж продукти дадуть змогу наростити експорт у США. Водночас експорт із Південної Америки, Океанії, Азії та Африки в 2017/2018 МР зменшиться через зниження доступності молока.

Основним двигуном попиту буде залишатися Азія, обсяг імпорту якої становитиме 41 млн. т, що на 1,5% вище, ніж у 2016/2017 МР. В Азії основним споживачем молочної продукції буде Китай, закупівлі якого продовжують рости слідом за підвищенням попиту на високоякісні молочні продукти з високою доданою вартістю, передусім сири і СЗМ. Збільшення імпорту також очікується з боку Алжиру, Австралії, Росії, Мексики, Індонезії, Республіки Корея, Японії, Таїланду і Пакистану. Водночас Бразилія, Саудівська Аравія, Оман, США, ЄС, Філіппіни, Єгипет, Малайзія, ОАЕ, Куба, Білорусь і Туреччина можуть істотно знизити закупівлі [11].

За прогнозами експертів ФАО, попит на молочні продукти, особливо свіжі, протягом наступних 10 років буде активно рости переважно через зростання споживання на душу населення в країнах, що розвиваються, особливо в Індії. Також експерти зазначають, що зацікавленість у жирних молочних продуктах буде зростати в розвинених країнах. Основні акценти роблять на здорове харчування і молочні жири в його складі.

Крім того, за прогнозами Rabobank, імпорт молочних продуктів Китаєм буде тільки рости, адже країна бореться з низькими запасами та недостатнім внутрішнім виробництвом. Нині 18 українських підприємств уже отримали право експорту молока на європейський ринок, ще 27 – до Китаю [6, с. 138].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши структуру та динаміку розвитку світового ринку продовольства, варто зазначити, що основною ознакою сучасного світового продовольчого ринку є підвищення обсягів виробництва та споживання продовольчих товарів. Постійне збільшення глобального попиту зумовлене зростанням чисельності населення, передусім у країнах, що розвиваються, де спостерігається висока питома вага імпорту продовольства, відставання від раціональних норм споживання на душу населення та поступове підвищення купівельної спроможності. Дисбаланс попиту та пропозиції на ринку посилюється і через постійне скорочення стратегічних запасів продовольчої сировини, що впливає на зростання індексу цін. Причинами розвитку такої тенденції є погіршення природно-кліматичних та екологічних умов, що викликає загрозу виробничому потенціалу аграрного сектору. В результаті спостерігається зниження темпів приросту врожайності в найбільших країнах-експортерах.

Важливим фактором формування кон'юнктури на світовому продовольчому ринку виступає збільшення частки використання сільськогосподарської сировини у виробництві біопалива. Така тенденція впливає на скорочення ресурсів для виробництва продовольчих товарів та підвищення світових цін на кукурудзу, цукрову тростину, олійні культури та пшеницю. Внаслідок цього значні обсяги продукції аграрного сектору виводяться з продовольчого ринку, що спричиняє загострення проблеми світової продовольчої безпеки і стимулює виробників аграрної продукції до поглиблення спеціалізації та нарощування обсягів міжнародної торгівлі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Побоченко Л.М., Циганков Е.В. Перспективи вирішення проблеми голоду та недоїдання у світі. Україна і світ: перспективи та стратегії розвитку: ефект. зб. наук. пр. 2015. № 1. С. 162–175.
2. Офіційний сайт Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (ФАО). URL: <http://www.fao.org/home/ru/>.
3. Офіційний сайт USDA (Міністерства сільського господарства США). URL: <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>.
4. Ситуація на світовому ринку продовольства. URL: <http://www.fao.org/worldfoodsituati>.
5. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://minagro.gov.ua/ru>.
6. Гавриленко А.В. Перспективи зовнішньоторгівельних відносин між Україною та КНР в агропромисловому секторі. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2017. № 2. С. 135–140.
7. Бочарова Ю.Г. Світовий ринок продовольства: сучасний стан, особливості розвитку та конкуренції. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 9. С. 28–32.
8. Побоченко Л.М., Циганков Е.В. Місце України на світовому продовольчому ринку. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). 2015. № 3. С. 145–151.
9. Глобалізація і продовольство: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. К.: ННЦ ІАЕ, 2014. 632 с.
10. Гапоненко Т.М. Аналіз сучасного стану ринку цукру в Україні та світі. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 10. С. 292–295.
11. Департамент сільського господарства Сполучених Штатів. Служба економічних досліджень. URL: <http://www.ers.usda.gov>.